

El treball social, en femení, i la seva relació amb el poder

Social work in 'the feminine' and its relationship to power

Mercè Civit Illa¹ i Margarita Garcia Canela²

Resum

Les polítiques no són mai neutres, i menys les polítiques socials, com no ho són els que les fan. Rols i estereotips de gènere neixen en el sistema familiar, es traslladen de l'àmbit domèstic a la comunitat. Els models d'exercir el poder i l'autoritat també es traslladen d'aquest entorn més familiar a l'àmbit públic. Explorem la manera masculina i la manera femenina d'exercir el poder o l'autoritat, tant en el seu vessant formal, pel que fa a la presència en quantitat de dones en llocs de presa de decisió en l'àmbit públic, com en el seu vessant efectiu, quines esferes de l'àmbit públic ocupen i quin valor social té el treball segons el gènere. Llegim la relació del treball social i els rols de gènere des de dues perspectives. Per una banda, de quina manera s'eternitzen aquests rols atribuïts a les dones en professions que socialment estan identificades amb rols de cura, i per tant femenines. I per l'altra banda, reflexionant com, des del treball social, les mateixes professionals perpetuem aquests estereotips diferenciant els requeriments que fem a homes i dones en les nostres intervencions. Una bona ocasió per reflexionar sobre qui som, on som i què fem des del treball social, en femení.

Paraules clau: Rol de gènere, divisió sexual del treball, autoritat, poder, treball social.

Per citar l'article: CIVIT ILLA, Mercè i GARCIA CANELA, Margarita. El treball social, en femení, i la seva relació amb el poder. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, abril 2018, n. 212, p. 83-94. ISSN 0212-7210.

¹ Treballadora social a l'Ajuntament de Viladecans.

² Treballadora social a l'Institut Català de la Salut.

Abstract

Policies are never neutral. Social policy is even less so, nor are those who make them. Gender roles and stereotypes start within the family system and filter from the domestic environment to the community. Models for exercising power and authority are transmitted from the family to the public sphere. We explore the masculine and feminine ways of wielding power or authority from the formal perspective, meaning how many women hold decision-making positions in the public domain, and from the effective perspective by observing in which public spheres they are present and what social value is attributed to labour according to gender. We analyze the relationship between social work and gender roles from two perspectives. Firstly, how roles attributed to women are sustained over time, especially in professions identified by society as caring roles and therefore 'innately' feminine. Secondly, reflecting on how social workers perpetuate stereotypes by differentiating the requirements of women and men in our interventions. A good opportunity to consider who we are, where we are and what we do in social work from a feminine perspective.

Key words: Gender role, sexual division of labour, authority, power, social work.

Introducció

Volem que aquest article sigui una primera oportunitat per examinar la nostra professió amb visió de gènere per, des de la reflexió, comptar amb els instruments necessaris per incorporar la perspectiva de gènere en les nostres actuacions professionals. Farem una revisió molt general de la relació entre feminització del treball social, la divisió sexual del treball i el poder.

Les polítiques no són mai neutres, i menys les polítiques socials. En una societat en què, tot i haver fet avenços importants, el model patriarcal continua sent hegemònic, aquestes polítiques, aparentment igualitàries, no tenen el mateix impacte en els homes que en les dones. Un exemple d'això seria la Llei de dependència i les conseqüències que va tenir l'aplicació de l'extinció del dret de cotització a la Seguretat Social per a les persones cuidadores no professionals. Era una mesura dirigida tant a homes com a dones, però com que són les dones les que majoritàriament desenvolupen aquesta funció de cura no professional, són elles les que en van sortir més perjudicades quedant més excloses de l'accés a pensions i prestacions contributives.

En aquesta primera reflexió, però, ens dedicarem a posar en relació el poder, la divisió sexual del treball i el treball social, i a revisar què implica ser una professió feminitzada, per posteriorment poder continuar avançant i fer propostes sobre com hauria de ser una construcció professional amb visió de gènere.

Per fer aquest article hem consultat sobretot documentació de teòriques feministes, informes de sindicats i organitzacions socials i també estudis sobre qui som els treballadors i treballadores socials. Per analitzar aquests estudis ens hem posat les ulleres liles i els hem revisat des d'una perspectiva diferent, incorporant a l'anàlisi els diferents rols que la societat atorga als homes i a les dones.

Poder, autoritat i autoritarisme. L'autoritat femenina

Per començar i enfocar el paper del treball social i de les treballadores socials en posicions de poder, fem nostres dues preguntes que Maria de la Fuente Vázquez proposa a l'article "Les dones i l'exercici del poder"; en primer lloc, "quines conseqüències té per a les dones (com a grup social) i per a la justícia social el fet que elles no tinguin el mateix accés al poder que els homes (com a grup social), i la segona: quines conseqüències tindria que elles tinguessin accés al poder, és a dir si l'exercirien de manera diferent" (FUENTE VÁZQUEZ, 2010). Transcendent-ho a l'àmbit del social, la pregunta podria ser: quines conseqüències per a les polítiques socials i per a la societat mateixa tindria que les dones tinguessin accés equitatiu o equilibrat al poder i quin efecte tindria això sobre la nostra professió?

Evitant la temptació de parlar ràpidament sobre percentatges de dones en posicions de decisió, i de reclamar quotes de presència femenina en les diferents esferes del poder, volem reflexionar breument sobre les diferències entre homes i dones a l'hora de prendre decisions o exercir autoritat. Sovint es cau en la temptació de recomptar els espais de poder ocupats per dones, i reclamar la paritat sense més arguments, sense revisar quin model d'exercici de poder tenen i exerceixen les dones en aquestes posicions. A totes ens venen al cap exemples femenins en càrrecs de gran responsabilitat, exercint la seva ascendència de manera molt *masculina*. El patró del poder neix del model patriarcal (masculí) predominant a la societat, de manera que, de vegades, no hi ha cap diferència entre una posició ocupada per un home o una dona, si l'exercici de l'autoritat es fa en clau masculina. Per altra banda, la recerca en aquest àmbit sovint se centra a analitzar la presència femenina en els llocs de presa de decisions, oblidant que presència (formal) i poder (efectiu) són coses ben diferents.

Si mirem d'aprofundir més en aquesta anàlisi de la manera masculina i la manera femenina d'exercir el poder, trobem elements que poden ajudar a entendre aquesta relació entre gènere i poder en la literatura feminista. En primer lloc, identificant que el poder té diferents dimensions, que totes les relacions humanes (relacions familiars, relacions laborals i xarxes socials) tenen dimensions de poder. I que és la manera com aquest poder es mostra dins la institució familiar el que condiciona els poders propis de l'esfera pública, i viceversa, és a dir, que les manifestacions del poder a l'àmbit públic també transcendeixen a l'àmbit domèstic.

Incidint més en aquesta diferenciació en la manera masculina i la manera femenina d'ocupar el poder, Maria Encarna Sanahuja (1997) proposa el concepte *autoritat femenina* en contraposició al concepte de *poder masculí*, més lligat al model patriarcal. Parlar d'*autoritat* ens duria fàcilment a pensar en autoritarisme i jerarquia, però l'autora pren la paraula entenent-la com la facultat o capacitat de fer quelcom. Reclama recuperar el concepte *autoritat* de la impregnació patriarcal que se li ha donat al llarg dels anys per recuperar-ne el sentit original. Procedent del llatí *augere*, significa 'créixer', 'donar força', 'desenvolupar'.

En aquest context, relaciona el poder amb coacció física, psíquica o econòmica, i per tant amb l'opressió i la submissió. En canvi l'autoritat exclou qualsevol tipus de coacció, comporta un deixar-se aconsellar voluntari, assumit des de la llibertat. Aquesta llibertat té també dues dimensions, una des d'allà on ens situem nosaltres mateixes, com a punt de vista des d'on mirem el món, de saber on ens trobem i podem exposar el nostre criteri, i una altra dimensió que significa relacionar-nos i establir vincles amb els altres, permetent descobrir un altre món i donant-nos coratge i fent-nos créixer.

El poder ordena un contingut precís, pel contrari l'autoritat no transmet un contingut determinat, facilita un espai on poder treballar el coneixement i guiar l'acció. El poder s'exerceix, l'autoritat és reconeguda lliurement. Depèn de la confiança que l'altra atorga a la persona autoritzada. L'autoritat és essencialment relacional perquè implica un vincle recíproc.

El poder mou el món extern, fins i tot en absència de consens perquè utilitza mitjans coercitius, i l'autoritat mou el món intern, aconsella normativament amb una força interior, implica una relació de confiança.

El poder implica jerarquia, l'autoritat femenina implica mediació.

Per tant, l'autoritat és relacional i requereix disparitat entre les persones vinculades, i alhora quelcom de comú, ja que l'admiració lligada al reconeixement d'autoritat no es produeix cap a qui ens resulta totalment estrany, li hem de reconèixer algun aspecte que ens és propi.

El poder mou el món extern, fins i tot en absència de consens perquè utilitza mitjans coercitius, i l'autoritat mou el món intern, aconsella normativament amb una força interior, implica una relació de confiança

Aquest concepte d'autoritat femenina amb aquest component relacional, de xarxa, de reconeixement, de construcció, ens connecta amb elements que conformen l'essència del treball social.

La divisió sexual del treball

Fent un salt en l'anàlisi i per respondre a la qüestió de per què unes professions les ocupen fonamentalment homes i d'altres fonamentalment dones, hem d'abordar la divisió sexual del treball que existeix a la nostra societat.

Les teories amb visió de gènere són un bon instrument per explicar la segregació ocupacional entre sexes perquè posen de manifest de quina manera les ocupacions *femenines* reflecteixen en el mercat de treball els estereotips comuns i dominants en la societat sobre les dones i les seves presumptes aptituds.

En una societat on encara existeix una distribució desigual de les tasques domèstiques i de cura de la família entre homes i dones, tot i haver avançat força, a les dones se'ls continua atorgant la responsabilitat de la criança i cura de les persones del sistema familiar.

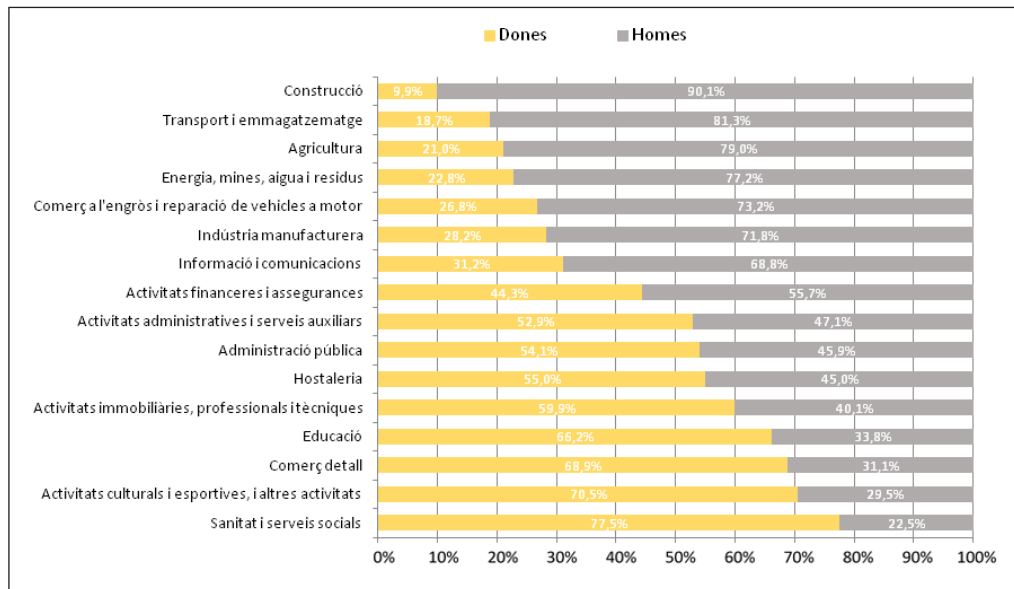
Tenint en compte que assumim tan bé aquestes tasques en l'àmbit privat i reproductiu, s'entén que també serem les dones qui millor les desenvoluparem en l'àmbit públic i productiu. Per tant no és d'estranyar que les professions relacionades amb l'atenció i la cura de les persones siguin majoritàriament feminitzades.

Revisant diversos estudis podem veure quins són els aspectes que les dones posen en valor a l'hora d'entrar al mercat laboral i que expliquen aquesta presència més alta de dones en determinades professions:

- Preferència per les ocupacions que permeten el desenvolupament de les relacions personals.
- Preferència per la cooperació enfront de la competitivitat.
- Atenció a les necessitats enfront de l'orientació productivista.

L'informe "La situació de desigualtat salarial a Catalunya entre homes i dones", de l'Observatori del Treball i Model Productiu (2017), així com altres informes de les principals forces socials, expliquen com els rols i estereotips de gènere juguen encara un paper determinant a l'hora de situar dones i homes al mercat laboral, per exemple l'any 2016 el 69,9% de les dones estan ocupades al comerç, l'hostaleria, els serveis públics i les activitats administratives, en canvi el 53,5% dels homes estan ocupats en la indústria, el comerç i el transport.

Distribució de dones i homes ocupats per branca d'activitat. Catalunya 2016

Font: Observatori del Treball i Model Productiu a partir de les dades de l'EPA (Idescat i INE).

El mateix Observatori destaca que pel que fa a la formació també es reproduïxen els mateixos estereotips, i les dones escullen formació al sectors de les ciències socials, la salut, els serveis socials i l'educació, mentre que els homes escullen sectors de la mecànica, l'electrònica i la indústria

L'any 2014 del conjunt de dones ocupades el 12,1% tenien formació en salut i serveis socials i tan sols el 3,3% del homes ocupats tenien aquesta mateixa formació.

Revisant l'enquesta de població activa també podem veure que hi ha sectors que majoritàriament estan ocupats per dones, com són el treball domèstic (88%), els serveis socials (87%), les biblioteques (82%), l'educació (72%) i la salut (77%), i sectors ocupats majoritàriament per homes, com són la seguretat (95%), la construcció (99%), la indústria del metall (89%), el transport (90%) i la tecnologia (84%).

Com podem veure són feines relacionades amb el rol tradicional que la societat atorga a les dones i als homes i que en el cas de les dones són professions relacionades amb la contribució al benestar i a la prestació de cura. Aquestes professions feminitzades no generen riquesa, no són productives, ans al contrari, estan considerades com a despesa pública, encara que en depengui el benestar d'una part important de la població.

Els estereotips de gènere i la conseqüent divisió sexual del treball també es reproduïxen en l'àmbit de la política. Per

il·lustrar aquesta afirmació hem acudit a l'informe "Dones i homes en els governs locals catalans" (CORCOY, EZPELETA, ALACID i FLORÉS, 2014), que analitza la representació per sexes i la distribució de competències entre homes i dones en els governs locals de Catalunya durant els anys 1979-2015.

El primer que destaca aquest informe és que el nombre de regidors i alcaldes homes és superior al nombre de regidores i alcaldesses. A Catalunya, en la legislatura 2003-2007 hi havia el 23,20% de regidores a Catalunya i el 10% d'alcaldesses, i en la legislatura 2011-2015, el 32,54% de regidores i el 14,20% d'alcaldesses. Les darreres xifres que publica l'informe corresponen a la legislatura 2015-2019 i situen en el 35,54% el nombre de regidores i en el 19,09% el nombre d'alcaldesses.

Si bé és cert que durant aquests anys els percentatges de dones s'ha incrementat, tenint en compte que l'any 2007 s'aprova la Llei d'igualtat efectiva d'homes i dones, encara queda un llarg camí per a la paritat.

Si analitzem el repartiment de responsabilitats en la composició dels governs municipals veiem com es continuen reproduint els patrons de gènere, els homes majoritàriament assumeixen aquelles regidories considerades "importants" lligades als diners o al *poder masculí*, com poden ser economia, hisenda i promoció econòmica, i les dones les relacionades amb la cura de les persones, com poden ser serveis socials, educació i gent gran.

L'Observatori IQ (2015), un web que publica els principals indicadors i dades sobre les condicions de vida a Catalunya des d'una perspectiva de gènere, fa l'anàlisi dels onze municipis més grans de Catalunya en les eleccions municipals de l'any 2015, i conclou que l'assignació de les regidories que fan referència als drets socials i la cura de les persones estan ocupades per dones, però amb notables excepcions, en canvi el rol que es perpetua és el que vincula la responsabilitat dels diners als homes.

El valor del treball

Quan parlem del valor del treball ens referim al valor adjudicat al treball remunerat, perquè també hi ha l'altre treball domèstic i de manteniment i cura de les persones, al qual no s'aplica un valor pecuniari, que no és remunerat i el duen a terme majoritàriament les dones.

El valor que s'atorga a cada treball remunerat o professió té a veure amb la qualificació professional i, com podrem veure, aquest element també pateix un important biaix de gènere.

En principi, quan parlem de les qualificacions professionals es pot entendre que aquestes es basen en una dimensió tècnica, en capacitats, en coneixements, en formació, en experiència..., pensem en processos objectius.

El valor que s'atorga a cada treball remunerat o professió té a veure amb la qualificació professional i, com podrem veure, aquest element també pateix un important biaix de gènere

Les feines realitzades majoritàriament per dones són percebudes com a feines de menys valor o que requereixen menys capacitat quan es comparen amb feines de nivell equivalent que habitualment desenvolupen homes

Però com defensen Mike Rigby i Enric Sanchis a l'article "El concepto de cualificación y su construcción social", "l'avaluació, detecció i desenvolupament de les qualificacions no són processos bàsicament objectius, sinó més aviat el resultat d'una construcció social" (2006).

Els autors també mantenen que la definició i el desenvolupament de les qualificacions professionals constitueixen un procés tant social com tècnic, condicionat per les estructures de poder i socials imperants.

Podem apreciar com els efectes d'aquesta construcció social de les qualificacions estan impregnats pels rols i els estereotips que infravaloren les feines i les capacitats de les dones.

Les feines realitzades majoritàriament per dones són percebudes com a feines de menys valor o que requereixen menys capacitat quan es comparen amb feines de nivell equivalent que habitualment desenvolupen homes.

Tenim exemples d'això a les administracions locals; si, per exemple, agafem els salaris que tenen els tècnics mitjans (A2, en l'escala salarial), veurem que els complements que s'adjudiquen als arquitectes tècnics i tècnics de gestió econòmica no són iguals que els que tenen les treballadores i treballadors socials, tots del mateix nivell tècnic.

Podem il·lustrar aquestes afirmacions amb el que va dir l'antropòloga i psicòloga americana Margaret Mead: "Els homes poden cuinar, cosir, vestir nines o caçar cérvols, però si aquestes activitats són apropiades per als homes, aleshores tota la societat les reconeixerà com a importants. Quan les mateixes ocupacions les duen a terme dones són considerades menys importants" (1994).

Hem de situar aquesta valoració social del treball en un model de societat capitalista on es valora molt més tot el que té relació amb el consumisme, la competitivitat, guanyar diners, que no pas el que fa referència a les persones.

Les treballadores i els treballadors socials formem part d'una professió qualificada i que té com a objectiu contribuir al benestar social de les persones i, des d'aquesta perspectiva, hauríem de preguntar-nos què hi ha de més important en una societat que la felicitat dels seus ciutadans i que aquests ciutadans puguin viure sense mancances materials, emocionals, ni socials.

El gènere del treball social

És en aquest marc que, tenint en compte tots aquests elements i explorant la composició de la professió, ningú se sorprèn quan es parla de la feminització del treball social des dels seus orígens. Prenent com a referència l'estudi de Barbero i Feu (2009) sobre els orígens del treball social a Catalunya, veiem que la nostra professió ja està íntimament relacionada amb la dona i els rols femenins des dels primers moments.

El 7 d'octubre de 1932 es crea la primera escola de treball social a Barcelona, amb el nom de Escuela de Asistencia Social para la Mujer, i amb l'objectiu de proporcionar una formació a les dones que duen a terme alguns tipus d'obres socials.

El 1939 es crea la Escuela de Formación para el Hogar y las Obras Sociales Femeninas. L'estudi de Barbero i Feu recull les paraules de Montserrat Colomé en relació amb aquesta escola, ja "el nom deixa clar l'accent posat més en la formació personal que en la preparació per exercir una professió", tot i que al final dels estudis es donés un diploma d'auxiliar social, sense cap valor acadèmic.

Els prejudicis de gènere són tan evidents durant tots aquells anys que no ingressen homes a les escoles fins a principis dels anys 1970.

L'estudi *Els diplomats en treball social i assistents socials de Catalunya. Perfil i expectatives professionals*, una investigació encarregada pel mateix Col·legi Oficial de Treball Social, establí quina era la composició de gènere en la professió: "Es pot parlar d'exclusivitat femenina en el grup de col·legiats més antics, ja que el percentatge d'homes a la professió era del 0,3% l'any 1976 i l'any 1997 és del 5%" (COL·LEGI OFICIAL DE DIPLOMATS EN TREBALL SOCIAL I ASSISTENTS SOCIALS DE CATALUNYA, 1997).

El mateix estudi assenyalava que "habitualment s'ha explicat aquesta diferència en la distribució per sexes en la professió per l'especificitat del treball social: el fet de ser una professió en què les tasques d'ajuda a les persones tenen una consideració central l'ha fet tradicionalment més atractiva a les dones que als homes [...], que la professió anava lligada a remuneracions baixes, [...] el component voluntarista [...] tanmateix, altres factors com que l'administració pública sigui la principal contractadora de professionals [...] que fa més fàcil combinar les tasques d'economia oficial i la domèstica".

Durant els anys 1980 i 1990 s'aprova la primera Llei de serveis socials i s'estableix un nou sistema de serveis socials, es creen nous llocs de treball, sobretot a l'administració local, i és llavors quan s'incorporen els homes a la professió. Aquest canvi també té a veure amb un increment de la professionalització i el reconeixement de la professió que, encara que de manera insuficient i lenta, es va donant. També comencen llavors els primers passos necessaris per a la conversió de les escoles en estudis universitaris del treball social, que contribuiran definitivament a aquest augment del reconeixement professional. L'any 1983 passen a ser escoles universitàries i la plena integració a la universitat es fa a començaments de la dècada del 2000.

Fent una mirada des del Col·legi, i analitzant quantitativament quina és la proporció entre homes i dones col·legiats, veiem que els darrers anys s'ha anat incrementant progressivament i lentament la presència d'homes en el Col·legi Oficial

Els prejudicis de gènere són tan evidents durant tots aquells anys que no ingressen homes a les escoles fins a principis dels anys 1970

de Treball Social de Catalunya, tot i que continuen sent una proporció molt minoritària. En les memòries consultades no consten dades relatives a la distribució per gènere anteriors al 2010, segurament per la poca presència d'homes en el col·lectiu en aquells moments, però també per la renúncia a incorporar la perspectiva de gènere que en molts moments hem fet col·lectivament, segurament de manera molt inconscient.

Evolució de la distribució de treballadores i treballadors socials col·legiats a Catalunya

	HOMES		DONES	
2010	324	(6,74%)	4484	(93,26%)
2011	327	(6,71%)	4544	(93,29%)
2012	328	(6,78%)	4509	(93,22%)
2013	318	(6,77%)	4378	(93,23%)
2014	324	(6,84%)	4411	(93,16%)
2015	343	(7,05%)	4519	(92,95%)
2016	360	(7,27%)	4595	(92,73%)

Font: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.

Aquest canvi de tendència pot tenir a veure també amb el paper més actiu que juga el Col·legi en la societat i la presència més gran al mitjans de comunicació, que fa que a poc a poc la nostra professió i el Col·legi sigui més reconeguda socialment.

Revisant la professió des d'allò que som, allò que ens ha mogut a ser treballadores socials, Josep Manuel Barbero i Montse Feu (2007) destaquen, a partir d'enquestes a professionals, tres elements que els participants identifiquen com a condició per sentir-se realitzats o satisfets en l'exercici professional.

El primer és el fet vocacional. Tenir vocació serà condició de satisfacció tenint en compte que la resta de circumstàncies poden ser, sovint, adverses. Quan s'explora aquest fet vocacional, les professionals parlen d'una suposada "vocació d'ajuda" que té l'arrel en els aprenentatges ètics i morals desenvolupats en el si de la família. El segon element que contribuiria a sentir-se realitzada en l'exercici professional és la capacitat d'empatia, sentir-se recompensada en la mesura que la identificació amb els problemes de la gent que atén converteix l'acció professional en la lluita per allò que ens afecta directament. El darrer element és la capacitat o possibilitat de donar rellevància al component relacional de l'exercici professional.

Epíleg. Apunts per la reflexió i compromisos

Per finalitzar aquesta revisió i per assenyalar alguns aspectes que hem pogut entreveure anteriorment, el primer que podríem concloure és que hi ha elements que la història i l'inconscient social relacionen amb el treball social: l'ajuda, l'escolta, la capacitat de relacionar-se, i que es conceben com a elements femenins. Reclamem aquesta autoritat femenina en el social. Reclamem espais de poder per al treball social, però per liderar des d'aquesta autoritat femenina, des del diàleg, des de la suma, des de la comprensió de l'altre, des del reconeixement.

Des d'una altra perspectiva, prenem com a bona la premissa que en les representacions dels treballadors i treballadores socials, el que podríem anomenar inconscient col·lectiu, les formes de comprendre el món, entre les quals la ideologia, condicionen la nostra manera de comprendre fenòmens que abor-dem i per tant el mateix treball social. Aquesta forma de comprendre el món que transcendeix la ideologia política concreta, s'impregna del model social patriarcal en què vivim i per tant també ens condiciona com a treballadors i treballadores socials. ¿Podríem admetre que la nostra professió està marcada per creences arrelades en relació amb els rols vinculats al gènere, i que aquestes creences ens fan exercir un treball social que perpetua aquest model patriarcal? ¿Que quan analitzem situacions familiars, des del nostre exercici professional, establim rols de cura i responsabilitat sobre la criança a la dona, perpetuant aquest paradigma patriarcal? Una anàlisi dels plans d'inclusió o d'intervenció diferenciats per gènere ens permetria adonar-nos del membre de la parella a qui demanem responsabilitat sobre la criança, sobre la incorporació al món laboral, sobre l'atenció als malalts de la família.

Recuperant la reflexió sobre el valor de la feina, reconeixem un cop més el treball social, i també altres professions de l'àmbit social. Reclamem una retribució digna i legítima, però reconeixem també la compensació de l'intangible, la gratificació que té el fet de treballar per construir un bé col·lectiu millor i més just.

I ja per acabar, més que recollir propostes de coses a fer, el que voldríem és adquirir compromisos. Compromisos col·lectius que d'alguna manera vinculin tota la professió.

El primer, seguir treballant des de cada un dels nostres àmbits d'autoritat, i també des del Col·legi per al trencament del sostre de vidre, per al canvi cap a un nou paradigma social en què el valor del treball incorpori i reconegui el fer i el saber de les dones.

El segon compromís és el de seguir defensant l'estat del benestar com a model que sustenti una societat més justa, més inclusiva, més compromesa, amb igualtat d'oportunitats real per a les nenes, les joves i les dones i amb un nou pacte social

entre homes i dones per al repartiment equitatiu i just de totes les feines, tant de l'àmbit productiu com del reproductiu.

El tercer, en clau més interna des del Col·legi, és el de construir un relat sobre com ens volem explicar les treballadores socials, incorporant aquesta perspectiva de gènere. El nostre procés de pensament estructura el nostre llenguatge i el llenguatge estructura el nostre pensament i les nostres accions.

Finalment, des d'aquestes línies, un reconeixement a totes les treballadores socials, algunes d'elles molt presents en l'imaginari dels professionals i altres que són anònimes, que han estat treballant de valent per implementar coneixement, tècnica, metodologia i ètica a la nostra professió, deslligant-la dels estereotips que se'ls ha assignat, i superant totes les dificultats per ser una professió feminitzada amb l'objectiu de professionalitzar el treball social. És responsabilitat nostra continuar treballant, tenint clar el que significa ser una professió feminitzada i els reptes que cal superar.

Bibliografia

- BARBERO, Josep Manuel; FEU, Montserrat; VILBROD, Alain. *La identidad inquieta de los trabajadores sociales*. Barcelona: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, 2007. ISBN: 9788469064993.
- BARBERO, Josep Manuel (dir.); FEU, Montserrat. *El treball social a Catalunya 1932-1978*. Barcelona: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, 2009. ISBN: 9788496913240.
- COL·LEGI OFICIAL DE DIPLOMATS EN TREBALL SOCIAL I ASSISTENTS SOCIALS DE CATALUNYA. *Els diplomats en treball social i assistents socials de Catalunya. Perfil i expectatives professionals*. Barcelona: Hacer, 1997. ISBN: 8488711271.
- CORCOY, Marta; EZPELETA, Tomàs; ALACID, Josep; FLORÉS, Berta. *Dones i homes en els governs locals catalans*. Barcelona: Associació de Dones Periodistes de Catalunya, 2014.
- FUENTE VÁZQUEZ, Maria de la. Les dones i l'exercici del poder. *Artícles Feministes*, núm. 7, 2010.
- MEAD, Margaret. *Masculino y femenino*. Madrid: Minerva, 1994. ISBN: 8488123051.
- OBSERVATORI DEL TREBALL I MODEL PRODUCTIU. *La situació de desigualtat salarial a Catalunya entre homes i dones*. Barcelona: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Generalitat de Catalunya, 2017.
- OBSERVATORI IQ. *Qui ens representa als nostres municipis? Regidors i regidores, segons sexe. Catalunya 1979-2015*. Disponible en: <http://iqobservatori.org/qui-ens-representa-als-nostres-municipis/>
- RIGBY, Mike; SANCHIS, Enric. El concepto de cualificación y su construcción social. *Revista Europea de Formación Profesional*, núm. 37, 2006, p. 24-35. ISSN 0258-7483.
- SANAHUJA YLL, Maria Encarna. Autoritat i Poder. *Duoda. Revista d'Estudis Feministes*, núm. 13, 1997, p. 139-141. ISSN: 1132-6751.